

УДК 784.1 (150)+78.087.68(510)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-14>

Ван Цзяцин,
orcid.org/0000-0003-2181-5551,
аспірант кафедри теорії та історії музики
факультету музичного мистецтва
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) 1025147304@qq.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХОРОВОЇ МУЗИКИ А SARPELLA У СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Проблема збереження духовного досвіду людства й духовних цінностей у вимірах культури постмодерну на рівні художньої рефлексії відбивається, зокрема, в актуалізації функціонування хорової музики а саррелла як одного з найпотужніших утілень духовних пошуків і носія національних художніх цінностей, медіатора між національними культурами й культурними епохами. Мета статті – виявлення провідних тенденцій розвитку хорового мистецтва а саррелла в національних культурних просторах України й Китаю. Актуальність статті детермінована відсутністю вичерпного дослідження сучасної хорової музики а саррелла та інтенсифікацією діалогу східної та європейської культур.

Хорова музика а саррелла позиціонована нами як специфічний особистісно-колективний жанрово-стильовий, образно-тематичний і виразовий палімпсест, сфера перетину сучасних трансформаційних мистецьких тенденцій, чинник формування нової емерджентної культурної реальності, в якій «кванти» національного культурного досвіду й світового досвіду різних культурних епох постають як складові частини нового й всеосяжного культурного ландшафту, в якому розгортається буття Людства як духовної цілісності.

Основними результатами статті є виокремлення таких спільних тенденцій розвитку української та китайської хорової музики а саррелла, як: синтез жанрових моделей і різних сфер музичного мистецтва (професійного академічного, народного й сучасного масового); значущість фольклорного начала, театралізація виконавства й експерименталізм. У просторі сучасного українського хорового мистецтва а саррелла визначено особливу значущість відродження фольклорного й релігійного джерел (апеляція до сакральної жанрової сфери, музичного мислення, системи засобів виразності, образності, тематики, символічності мислення), багатовимірного синтезу духовної тематики, фольклористичних спрямувань і новітніх композиторських технік, модифікацій жанрових моделей опери й симфонії, знаків історико-культурних епох і сфер музичної культури. Акцентована роль таких тенденцій розвитку сучасної китайської хорової музики а саррелла, як: первинна значущість патріотичної, героїчної тематики, пісенного жанру й тематики природи; синтез національних джерел та європейського, досвіду музичного мистецтва, зокрема новітнього; апробація жанрів кантати й ораторії; інтенсифікація колористичного потенціалу хорового мистецтва, його трактування як сфери полікультурного діалогу, розгорнутого в просторі й часі; синтез видів мистецтва на основі національної культури.

Ключові слова: хорова музика а саррелла, культурний діалог, духовні цінності.

Van Tszjatsin,
orcid.org/0000-0003-2181-5551,
Postgraduate Student at the Department of History and Theory of Music
of the Faculty of Musical Art
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) 1025147304@qq.com

TRENDS IN CHORAL MUSIC DEVELOPMENT IN THE MODERN CULTURAL SPACE OF UKRAINE AND CHINA

The problems of preserving the human spiritual experience and spiritual values in the measurements of postmodern culture at the level of art reflection is displayed in the updating of the functioning of choral music a cappella as one of the most powerful forms of spiritual, in particular artistic searches and media of national artistic values, the mediator between national cultures and cultural epochs. The purpose of the article is to identify leading trends in the development of choral art a cappella in the national cultural space of Ukraine and China. The relevance of the article determinate by the lack of comprehensive study of modern choral music a cappella and the intensification of the dialogue of Eastern and European cultures.

In article choral music a cappella is positioned as a specific personal-collective style, genre, thematic, figurative and expression palimpsest, sphere of intersection of modern transformation styles, genre, etc. trends, factor for the formation

of a new emergent cultural reality, in which “quantities” of national cultural experience and different cultural epochs appears as a component of a new, holistic and comprehensive cultural landscape, which unfolds the existence of mankind as a spiritual integrity.

The main results of the article are to distinguish such common trends in the development of Ukrainian and Chinese choral music a cappella as: synthesis of genre models and various spheres of musical art (professional academic, folk and modern mass), the significance of the folklore, theatricalization of the performance and experimentalism. In the space of modern Ukrainian chorus a cappella the special significance of the revival of the folk and religious principles (appeal to the sacred genre sphere, musical thinking, system of expressiveness, subject, imagery, symbolism of thinking), multidimensional synthesis of religious subjects, folklore trends and latest composer technicians, genre of modifications models of opera and symphony, signs of historical and cultural epochs and spheres of musical culture. The significance of such trends in the development of modern Chinese choral music cappella is accented as: the primary significance of patriotic, heroic themes, song genre and nature themes; synthesis of national sources and European, in particular the latest, musical experience; approbation of genre of cantata and oratorio; intensification of colorful potential of choral art; its interpretation as a sphere of multicultural dialogue deployed in space and time, synthesis of art species based on national culture.

Key words: choral music a cappella, cultural dialogue, spiritual values.

Постановка проблеми. Збереження та утвердження особистісної сутності, істинних духовних цінностей і накопиченого досвіду є концептотворним стрижнем, який маркує специфіку культурного простору сучасності. На рівні художньої рефлексії одним із модусів творчої інтеріоризації означеної проблематики можна вважати актуалізацію хорової музики а cappella. Віддзеркалюючи притаманний культурі епохи постмодерну-постсучасності світоглядний плюралізм і водночас зберігаючи атрибутивні якості хорового мистецтва, а cappella на хорова музика є однією зі значущих царин акумуляції-продукування культурного досвіду. У його особистісно-колективному художньому осмисленні-втіленні виконавець постає одночасно і як індивід, і як невіддільна складова частина творчої спільноти, як відтворювач-інтерпретатор «готових» текстів культури, і як репрезентатор сучасних новаційних тенденцій.

Означена специфічна феноменологічна багатовимірність, активізація функціонування в різних національних культурних просторах, яка резонує з різнобарвністю співвідношення тенденцій глобалізації та глокалізації (Уманець, 2020: 186–188) у контексті культурного діалогу Захід – Схід, дозволяють надати сучасному хоровому мистецтву а cappella статусу як одного з найпотужніших утілень духовних, зокрема мистецьких, пошуків, так і носія національних художніх цінностей і медіатора між національними культурами й культурними епохами.

Аналіз досліджень дозволяє констатувати наявність особливої дослідницької аури в музикологічному дискурсі у зв'язку з хоровою музикою а cappella. З одного боку, вона традиційно позиціюється фундаторами хорознавства як така, що найповніше відбиває сутність і природу хорового мистецтва (Єгоров, 1939: 6; Пігров, 1964: 22; Чесноков, 1961: 19), проблематика її феноменології та

онтології порушувалася в численних хорознавчих розвідках. З іншого боку, значущість виконавських аспектів та інтенсивність пошукових тенденцій у сучасній художній практиці детермінують появу таких же численних дослідницьких лакун – «не досить досліджені поняття академічного хорового мистецтва; умови й атрибути функціонування академічного хорового мистецтва а cappella; новітні якості й форми виконавської презентації сучасних хорових творів а cappella» (Батовська, 2019: 23). Прецедентами заповнення лакун є розвідки Є. Бондар, О. Батовської, Ю. Воловчук, Гун Лі, І. Коновалової, Н. Перцової, В. Горобець і В. Гриценко, О. Приходько, О. Якимчук, Н. Утешової та О. Черкашиної тощо. Проте **не вирішеними раніше частинами загальної проблеми** є питання специфіки національних векторів розвитку хорового мистецтва. Відсутність їх вичерпного дослідження в сучасному музикологічному дискурсі й значущість культурного діалогу східної та західної культур як сутнісного конструкта сучасного культурного ландшафту детермінують **актуальність** розвідки.

Мета статті – виявлення провідних тенденцій розвитку хорового мистецтва а cappella в національних культурних просторах України й Китаю.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи специфіку сучасного хорового мистецтва, Є. Бондар акцентує на значущості плюралізму, вираженого в «співіснуванні художньо-стильових систем, в оперуванні різними інтонаційно-жанровими моделями, художньо-інтонаційними символами, засобами мови й специфікою мовлення» (Бондар, 2019: 4). У хоровому мистецтві а cappella означений плюралізм, на думку О. Батовської, реалізується в діалозі, «який веде композитор зі своїми попередниками. Діалог епох – діалог культур у сучасній академічній музиці а cappella простежується в таких аспектах: традиція та новатор-

ство; традиція теми; традиція жанру; національна традиція; традиція художніх прийомів; стильова традиція» (Батовська, 2019: 5). Діалогічність є тим світоглядним і концептуальним підґрунтям, на якому базуються новаційні явища в хоровому мистецтві а cappella як «перетині» трансформаційних стильових, жанрових тощо тенденцій кінця ХХ ст. у просторі музичного мистецтва України й Китаю.

Одна з потужних ліній у розвитку українського хорового мистецтва а cappella базується на відродженні його найдавніших основ, зумовленому релігійним ренесансом у сучасній національній культурі. Сакральна музична традиція слугує концептуальною, образною та мовностильовою основою Літургії Л. Дичко, «Літургії Іоанна Златоустого» М. Скорика й В. Польової, «Похвали святим преподобним Антонію та Феодосію Печерським» В. Степурка, «Літургичних славослів Іоанна Златоуста» М. Шука, творів В. Польової, Ю. Іщенка, І. Алексійчук, Б. Фільц на тексти частин Літургії тощо. Безпосередню апеляцію до духовного досвіду та його репрезентацію як позачасово значущого в «Літургії св. Іоанна Златоустого» В. Степурка закарбовує звернення до літургійного канону, старокиївської транслітерації, знаменного розспіву, псалмодії, антифонного зіставлення хорових мас тощо.

Сакральна сфера стає в українському хоровому мистецтві а cappella й імпульсом для розгортання діалогу традицій і новацій. В «Урочистій Літургії» Л. Дичко такий діалог зумовлює синтезування київського розспіву, який складає основу мелосу, інтонаційно-стильових маркерів бароко й класицизму. У диптиху «Давидови псалми» для мішаного хору І. Алексійчук полікультурне синтезування має підґрунтям функціональну повноправність і концептуальне значення кластерів, сонорики, атонального мислення, алеаторики й знаменного розспіву (Волошенко, 2015: 45–46), у хоровому концерті композиторки «Духовні піснеспіви» – «культурну модуляцію» канонічних текстів у сферу постмодерної свободи музичного мислення, позначеного у творі емансипацією дисонансу, образною та змістовною значущістю політембровості.

Атрибутивна для музичного мислення сучасності тенденція ревізії жанрових моделей та їх міксування в проекції на сферу українського хорового мистецтва а cappella виявляється і в апробації та національній модифікації масштабних жанрових моделей опери й симфонії. У хоровій опері Л. Дичко «Вертеп» акапельна домінанта має основою звернення до глибинних шарів автохтонного музичного мислення та виконавства як репрезен-

тантів національної ментальності. Зазначимо, що іншим варіантом такої тенденції жанрового трансформування є її синтез із релігійною лінією розвитку сучасного українського хорового акапельного мистецтва. Таке суміщення онтологічних модусів позначене винятковою індивідуалізацією художніх рішень, синтезуванням просторів вокальної та інструментальної музики, репрезентованим у жанрі-мікст – хоровій симфонії. Жанрова полішаровість таких міксів у творчості В. Польової та С. Луньова детермінується й залученням жанрово-стильових різних епох і культур. У «Світличих піснеспівах» В. Польової «накладаються» європейська світська традиція (жанрова модель симфонії) та національна сакральна (виявлена в опорі на атрибутивні риси Літургії та її канонічний текст, традиції дзвонів, партесного співу тощо). «Православний хоровий концерт пам'яті Сергія Рахманінова» І. Щербакова в контексті такої тенденції постає як полікультурний синтез на рівнях просторів культур – сакральної та світської, давніх часів і романтичної епохи, давнини й сучасності, в якій «знаки минулого культурного досвіду стають позачасово значущими духовними опорами. Масштабний синтез культурних просторів створено С. Луньовим у хоровій симфонії а cappella «Страсна седмиця», в якій у художню цілісність поєднані композиційна схема драми (Воловчук, 2018: 51), ознаки симфонії, хорового концерту, симфонічної поеми (безпосереднє поєднання частин), риси афонського співу, алюзії сольного вокального мистецтва (наявність сольних епізодів), семантику специфічної царини європейського вокального мистецтва сопраністів (тембр контратенора).

Зазначимо, що ознакою жанрової сфери українського хорового мистецтва а cappella є багатовимірність міксовості, зумовлена діалогом професійної академічної, народної та релігійної традицій. В опері «Вертеп» Л. Дичко це стає основою для концептуального нерозривного злиття в нову культурну єдність різних культурних шарів рис власне вертепного дійства (звернення до фольклорної інтонаційної аури), містерії (сакральна тематика й образність, символічність образів, значущість канонічного вербального тексту, антифонів, алюзій дзвонів, інтонаційної сфери кантів), опери й ораторії (драматургічна й композиційно-архітектонічна пріоритетність масштабних хорових епізодів, речитативів, значущість імітаційно-поліфонічних принципів розвитку мелосу). У хорових концертах О. Яковчука «На ріках круг Вавилона» й «Чи ти мене, Боже милий, навек забуваєш» така багатовимірність певним чином постає як відтво-

рення ефекту «дзеркала в дзеркалі» завдяки зверненню митця до перекладів канонічних текстів, створених Т. Шевченком, і синтезуванню «української інтонаційності із сучасною поліфонічною мовою та насиченими гармонічними утвореннями» (Бондар, 2019: 200).

Полілог культур утілено в циклі «Пори року» М. Скорика, в якому митець звертається до наскрізної тематично-образної лінії європейського музичного мистецтва. Синтез духовного досвіду української та європейської, а також барокової та сучасної культур утілено в суміщенні жанрових схем сюїти й концерту й принципів інструментального театру, академічної та народної виконавської манери.

І. Коновалова, характеризуючи постмодерні тенденції в сучасній українській хоровій музиці, зауважує, що її позначає «різноманітний спектр інтонаційної образності й широкий діапазон трактування традиційно-академічних жанрово-стильових явищ (від фольклорних мініатюр і культових гармонізацій до масштабних концертно-симфонічних, кантатно-ораторіальних творів і театралізованих дійств) у співіснуванні з новітніми авангардними версіями – мікстовими проектами, – стилізаціями, реконструкціями й інсталяціями» (Коновалова, 2011: 244). Складовою частиною означеного спектра є хорові твори а *carrella*, які апелюють до фольклорного мелосу. Проте неофольклористична тенденція в національному хоровому мистецтві а *carrella* позначена також специфічною множинністю хронотопів – фольклорних архаїчного й регіонально-характерного й академічного, виявлена в численних апеляціях до специфічних рис національної музичної культури минулих історико-культурних епох і новітніх композиторських технік («Щедрівка» Є. Станковича, фольк-концерт «Крокове колесо» Г. Гаврилець, кантата-фантазія «Всеширий Миколаю» І. Алексійчук). Окремий, національно й культурно синтезувальний вектор неофолькорної тенденції репрезентує трилогія «Царевчева ліра» І. Алексійчук, в якій діалог української, сербської та македонської культур утворює спільність вищих духовних цінностей людства.

Панораму тенденцій розвитку української хорової музики а *carrella* урізнобарвлюють експериментальні спрямування, інноваційні виконавські презентації, зокрема театралізація, наближення до перфомансу (Батовська, 2019: 6–7). Утіленням цих тенденцій є твори В. Мужчиля «Процавай, ХХ століття», «Три звукових есе» – прецеденти своєрідного відтворення онтології виконавства, суміщення різнорічних виконавських манер

і водночас надання концептуальної значущості синтезу мистецтв, театралізації та детальної розробці пластично-мімічної «партитури». Театральність мислення, яка Є. Бондар позиціонує як один із вирішальних чинників специфіки художньо-стильового синтезу в сучасній хоровій музиці (Бондар, 2019: 38), визначає суголосну парадигмальним вимірам постмодерну спрямованість на масштабний синтез мистецтв у «Потойбічних іграх» І. Алексійчук. Експерименталізм характеризує специфічне жанрове рішення – містерію-дійство й концептуальну значущість зіткнення у творі різних шарів культури – фольклорної, національної, вокальної та сучасної, інструментальної, електронної, екзотично-східної.

Розвиток китайського академічного хорового мистецтва через специфічні історико-культурні, соціальні причини з кінця ХІХ ст. відбувався своєрідними шляхами. З одного боку, його основою стали одностайні хорові твори, переважно на вірі китайських поетів (зокрема у творчості Лі Шутуна), з початку ХХ ст. – національний жанрово-виконавський феномен «шкільної пісні» й народна пісенність, проєктовані в площину патріотичної, соціальної, героїчної та ліричної тематики. Саме такі жанрові й тематичні обрії в першій половині ХХ ст. характеризували хорову творчість а *carrella* Хе Люйтїна, яку вирізняли прозорість фактури, «простота гармонічної мови, ясність форми, врівноваженість мелодичної лінії (Д. Загідулїна, У Мусяо, 2018 р.). Атрибутивними рисами китайської хорової музики а *carrella* в ХХ ст. у творчості Хе Люйтїна, Цю Вансяна, Сяо Юмея, Шень Бїняня, Сянь Сїнхая, Чжао Юяньжєня, Фей Ке, Хуан Цзи (автора першого акапельного китайського 4-голосого чоловічого хору «Мулянь цзюму»), Чжу Люцина, Хе Шиде тощо стали ствердження хорового багатоголосся, значущість національного мелосу та європейських принципів гармонічного мислення, прїоритетність пісенного жанру й апробація національних варіантів європейських жанрів (зокрема кантати й ораторії).

З іншого боку, з ХV ст. у сфері китайської музики в результаті культурного діалогу функціонувала європейська сакральна музична традиція, з початку ХХ ст. історичні події зумовили активне проникнення в культурний простір Китаю православної музичної культури й національне модифікування її традицій. Напруженість співвідношення європейського й національного векторів музичної культури із середини ХХ ст. зумовлюється активізацією міжкультурного діалогу, тенденціями глобалізації та специфічним для музичного мистецтва Китаю «стисканням»

у часі, опануванням і національною трансформацією європейського досвіду (зокрема новітніх композиторських технік). Цим пояснюється значущість синтезувальних векторів розвитку хорового мистецтва Китаю.

Певною суголосністю фольклористичному вектору розвитку українського хорового мистецтва а *carrella* позначений «пісенний» вектор китайської акапельної хорової музики. Репрезентований жанром хорової обробки народної пісні у творчості таких митців, як Лу Цзайї, Лю Веньцзін, Цзай Юйвеней, Ін Цзюй, Цюй Сісян, Чжу Лянчжень, Бай Ченжень, Ван Фанлян, Се Гунчен тощо, він, утім, має яскраво виражену специфічність унаслідок накладання національної інтонаційної сфери й принципів європейського музичного мислення (зокрема поліфонічного). Таке «накладання» особливо характерне для хорової творчості Тьєн Фена, в якій виявлені риси модальності, сонорики й алеаторики, хорових опусів Чюй Сі-Сяня («Хмара літає, небо нерухоме»), а також творів Алатен Аоле («Чудовий степ, мій дім») і Лян Фа-Юна («Спогади»), в яких фольклорний метод набуває поліфонічного розвитку.

Національно орієнтовану тенденцію розвитку китайської акапельної хорової музики, позначену опорою на ментально значущу тематику природи й апробацією колористичних можливостей хорового мистецтва, репрезентують численні твори сучасних китайських композиторів, зокрема: Цао Гуан-Піна («Тяньху – Намцо»), Сюй Цзяньцяна («Лі Юнсун»), Цао Гуаньюя («Осінній дощ»), Вей Сяо-Сі («Міраж бамбукового терема»).

Унікальним зразком творчої інтеріоризації в китайському хоровому мистецтві а *carrella* багаторівневого діалогу Схід – Захід, діалектики традицій і новацій, а також певного резонансу з релігійним, фольклористичним і жанрово синтезувальним векторами розвитку китайської хорової музики а *carrella* є “Water Passion” Тан Дуна. На рівні художнього мислення це виражено в концептуальній значущості як християнської релігійної тематики, так і символіки води як одного з ментальних маркерів китайської культури. На рівні жанру відбиття діалогу є синтез рис пасіону, ораторії та дійства, на рівні звуковидобування – синтез академічного й народного горлового співу (притаманного народному вокальному мистецтву Далекого Сходу й Азії), «позаакадемічного» експериментального звукутворення та звуковедення, на рівні музичного мислення – зіставлення сонорних архітектонічних блоків і таких, що ґрунтуються на принципах традиційного гармонічного мислення.

Відповідно до парадигмальних вимірів постмодернізму в китайському хоровому мистецтві а *carrella* виявляються тенденції осягнення культури як цілісного феномену поза специфічними особливостями різних видів мистецтва. Певним резонансом із тенденцією мистецького синтезування, виявленою в китайській хоровій музиці а *carrella*, є мікстові твори, позначені театралізацією виконавства («Віяло з квітів персика» Ляо Най-сюн), уведенням національної хореографії («Шен Ші Лі Юань» Лі Фен-Геї й Чень Ле-чана) і елементів національних бойових мистецтв («Тянь Ді Тай» Чжао Цзі-Піна).

Висновки. За розбіжності джерел хорової музики а *carrella* в контекстах української та китайської музичних культур видається можливим констатувати наявність таких спільних тенденцій їхнього розвитку, детермінованих її природою, втіленням нею людського начала в особистісному й колективному, соціальному вимірі, як: активне синтезування жанрових моделей; накладання-взаємовплив різних сфер музичного мистецтва – професійного академічного, народного й сучасного масового; значущість фольклорного начала, тенденції театралізації виконавства й експериментального інтерпретування.

У просторі сучасного українського хорового мистецтва а *carrella* визначено особливу значущість таких тенденцій: спрямованість на відродження релігійного начала (апеляція до сакральної жанрової сфери, музичного мислення, системи засобів виразності, тематики, образності, символічності мислення), полішаровий синтез релігійної тематики, новітніх композиторських технік, модифікацій жанрових моделей опери й симфонії, знаків різних історико-культурних епох і сфер музичної культури. Розвиток сучасного хорового мистецтва а *carrella* Китаю вирізняють: первинна значущість патріотичної, героїчної тематики, синтез національних джерел і досвіду європейського музичного мистецтва, зокрема новітніх композиторських технік, апробація жанрів кантати й ораторії, значущість пісенного жанру, тематики природи й колористичного потенціалу хорової музики, трактування хорової царини як сфери полікультурного діалогу, розгорнутого в просторі й часі, синтез видів мистецтва з акцентуацією значущості національної культури.

Діалог культур, традицій і новацій, репрезентований українським і китайським хоровим мистецтвом а *carrella*, надає йому статусу специфічного особистісно-колективного стильового, жанрового, образно-тематичного й виразового палімпсеста. Синтез у ньому атрибутивних рис

культур формує нову емерджентну культурну реальність, в якій «кванти» національного культурного досвіду й світового досвіду різних культурних епох постають як складові частини нового всеосяжного культурного ландшафту, в якому розгортається буття Людства як духовної цілісності.

Дослідження специфіки музичної мови й колористичних засобів хорових творів а cappella сучасних композиторів Китаю складає **подальші перспективи досліджень**, актуалізовані інтенсифікацією художнього полілогу української, китайської та світової культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Є. М. Художньо-стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості : монографія. Одеса : «Астропринт», 2019. 388 с.
2. Батовська О. М. Сучасне академічне хорове мистецтво а cappella як системний музично-виконавський феномен : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17. 00. 03. Одеса, 2019. 519 с.
3. Воловчук Ю. В. Симфонія для мішаного хору «Страсна Седмиця» Святослава Луньова: авторське прочитання духовно-музичних традицій. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2018. Вип. 123. С. 49–57.
4. Волошенко А. О. Авангардні проєкції національного хорового псалму на прикладі творів Ірини Алексійчук. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка*. 2015. Вип. 36. С. 44–51.
5. Гун Ли. Особенности исполнения произведения для хора а capella китайских композиторов XX – начала XXI века. *Вестник Белорусской государственной академии музыки*. 2016. № 28. С. 68–72.
6. Гун Ли. Хоры а capella китайских композиторов начала XXI века. *Вестник Белорусской государственной академии музыки*. 2013. № 23. С. 84–91.
7. Егоров А. А. Основы хорового письма. Москва – Ленинград : Искусство, 1939. 170 с.
8. Загидуллина Д. Р., Мусяо У. Хоровые произведения Хэ Льютина. *Philharmonica. Nernational Musc Journal*. 2018. № 1. С. 20–31. URL: http://nbpublish.com/library_read_article.php?id=25662.
9. Коновалова І. Ю. Композиторська інтерпретація в ракурсі постмодерну (на прикладі хорової творчості Є. Станковича). *Культура України*. 2011. Вип. 34. С. 242–250.
10. Перцова Н. О., Горобець В. П., Гриценко В. В. Специфіка української хорової літератури на прикладі творчості Л. Дичко, В. Степурка, В. Польової : традиції та новаторство. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 614–617.
11. Пигров К. К. Руководство хором. Москва : Музыка, 1964. 220 с.
12. Приходько О. В. Хорова музика а capella другої половини XX–XXI ст.: теоретичне осмислення і виконавські підходи : дис. ... канд мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 2017. 200 с.
13. Уманець О. В. Глокалізація. *Соціологія права: енциклопедичний словник / уклад. : Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна*. Харків : Право, 2020. С. 186–188.
14. Чесноков П. Г. Хор и управление им. Москва : Государственной музыкальное издательство, 1961. 240 с.
15. Якимчук О. М., Черкашина О. В., Утешева Н. М. Духовні піснеспіви для жіночого хору а cappella І. Алексійчук: особливості трактування канонічного тексту. *Аспекти історичного музикознавства*. 2019. Вип. XVII. С. 60–73.

REFERENCES

1. Bondar E. M. Khudozhnyo-stylyovyi syntez yak fenomen suchasnoyi khorovoyi tvorchosti [Artistic and stylistic synthesis as a phenomenon of modern choral creativity]. Odessa: "Astroprint", 2019. 388 p. [in Ukrainian].
2. Batovska O. M. Suchasne academichne horove mystetztvo a cappella yak systemnyi muschno-vykonavs'kiy fenomen [Contemporary academic choral art a cappella as a systemic musical-performing phenomenon]: dys. ...doctora mystetztvoznnavstva : 17. 00. 03. Odessa, 2019. 519 p. [in Ukrainian].
3. Volovchuk Yu. V. Symphoniya dlya mishanogo choru "Strasna Sedmytzya" Svyatoslava Lunyova: avtors'ke prochyatannya dukhovno-muschnykh tradytsiy [Symphony for mixed chorus "Holy week" by Sviatoslav Lunev: author's interpretation of spiritual and musical traditions]. *Naukovy visnyk Natzional'noyi muschnoyi academiyy Ukrayiny imen P. I. Tchaiikovs'kogo*. 2018. Vyp. 123. pp. 49–57 [in Ukrainian].
4. Voloshenko A. O. Avangardni proyektzy natzional'nogo khorovogo psalmu na prykladi tvoriv Iryny Aleksiuchuk [The avant-garde projection of the national choral psalom written by I. Alexiichuk]. *Naukovi zbirky L'vivs'koyi national'noyi musichnoyi academiyy im. M. V. Lysenka*. 2015. Vyp. 36. pp. 44–51 [in Ukrainian].
5. Gun Li. Osobennosti ispolneniya proizvedeniy dlya khora a cappella kytayskikh compozitorov XX – nachala XXI veka [Features of the performance of a piece for the a cappella choir by the Chinese composers of the XX – early XXI century]. *Vestnik Belorusskoy gosudarstvennoy academiyy muzyki*. 2016. No 28. pp. 68–72 [in Russian].
6. Gun Li. Khory a cappella kytayskikh compozitorov nachala XXI veka [Choirs a cappella by Chinese composers of the early XXIst century]. *Vestnik Belorusskoy gosudarstvennoy academiyy muzyki*. 2013. No 23. pp. 84–91 [in Russian].
7. Yegorov A. A. Osnovy khorovogo pis'ma [Choral writing basics]. Moscow – Leningrad: Iskusstvo, 1939. 170 p. [in Russian].
8. Zagullina D. R., Musyao U. Khorovye proizvedeniya He Luitina [Choral works by He Luitin]. *Philharmonica. Nernational Musc Journal*. 2018. No № 1. pp. 20–31. URL: http://nbpublish.com/library_read_article.php?id=25662 [in Russian].
9. Konovalova I. Yu. Compositors'ka interpretatziya v rakursi postmodernu (na prykladi khorovoyi tvorchosti Ye. Stankovicha) [Composer's interpretation in the perspective of postmodernism (on the example of E. Stankovich's choral work)]. *Kul'tura Ukrayiny*. Vyp. 34. pp. 242–250 [in Ukrainian].

10. Pertsova N. A., Gorobets V. P., Gritsenko V. V. Spetsyfika ukrayins'koyi khorovoyi literatury na prykladi tvorchosti L. Dychko, V. Stepurka, V. Pol'ovoyi: tradytyi ta novatorstvo [Specificity of Ukrainian choral literature at the example of creativity L. Dychko, V. Stepurka, V. Polyova: traditions and novelty]. *Molody vchenyi*. 2017. No. 11 (51). pp. 614–617 [in Ukrainian].
11. Pigrov K. K. Rukovodstvo khorom [Choir leadership]. Moscow: Musyka, 1964. 220 p. [in Russian].
12. Prykhodko O. V. Horova muzyka a cappella drugoyi polovyny XX-XXI st.: teoretychne osmyslennya ta vykonavs'ki pidhody: dis. ... kand. vystetstvoznavstva [A cappella choral music of second half of XX – beginning of XXI century: theoretical understanding and performing approaches]. Kyiv: National Tchaikovsky Music Academy of Ukraine, 2017. 200 p. [in Ukrainian].
13. Umanets, O. V. (2020). Glokalisatsiya [Glocalisation]. *Sotsiologiya prava: entsyklopedychnyi slovnyk – Sociology of Law: encyclopedic dictionary*. M. P. Trebin (Ed.). Kharkiv: Pravo. pp. 186–188 [in Ukrainian].
14. Chesnokov P. G. Khor I upravleniye im [Choir and management]. Moscow: Gosudarstvennoye muzykal'noye izdatel'stvo, 1961. 240 p. [in Russian].
15. Yakymchuk O. M., Cherkashina O. V., Utesheva N. M. Dukhovni pisnospivy dlya zhinochogo khoru a cappella I. Aleksiiichuk: osoblyvost tractuvannya kanonichnogo tekstu [Spiritual chants for the female choir a cappella Iryna Aleksiiichuk: features of the interpretation of canonical text]. *Aspekty istorychnogo musikoznavstva*. 2019. Vyp. XVII. pp. 60–73 [in Ukrainian].